

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO
AKADEMIA ROLNICZA W WARSZAWIE
INSTYTUT UŻYTKOWANIA LASU I INŻYNIERII LEŚNEJ

PARK W POLANÓWCE

Praca zbiorowa
wykonana pod kierunkiem Z. Laurowa

WARSZAWA 1977

1256

Nr. inw. 1256 dep.

BIBLIOTEKA
Zarządu Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac.-Ogród.
Muzeum Narodowego w Warszawie
ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 25-67-78

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 021 62 41 w. 244

Nr. inw. 1256

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Wpisane do rejestru zabytków
to są mury.

Park, ogród, aleja, <u>zieleń towarzysząca</u>		Nazwa: <u>POLANOŁKA</u>			
Rodzaj	klasztorny, zamkowy,	Adres: <u>gł. Wilkoś</u>			
parku / ogrodu:	pałacowy, dworski, miejski	Województwo: <u>lubelskie</u>			
Czas powstania:		Użytkownicy: <u>Parafia Ryja. Kot</u> <u>ii Wilkowie</u>			
Forma stylowa:					
Wielkość:	<u>0,32 ha</u>				

K R Y T E R I A		0	1	2	3	
		zły	mierny	dob.	b.dob.	
A I. Wartości zabytkowe	Stopień przetwarzania elementów dawnego układu przestrzennego					
	1. Osie i ciągi kompozycji /relacja z architekturą/	+				
	2. Układ dróg	+				
	3. Stopień przetwarzania starodrzewia	+				
	4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu		+			
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury			+		
	II. Wartość układu przestrzennego					
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych	+				
	2. Wartość historyczna układu /dawność/	+				
	3. Wartość obiektów architektury			+		
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju	+				
	5. Wartości krajobrazowe i estetyczne		+			
	III. Wartości tradycji historycznej /w sensie potencjalnych walorów turystycznych/					
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi					
	Wartości zabytkowe ogółem		<u>6</u>			
	B I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne	Wartości przyrodnicze i ekologiczne				
		1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów	+			
		2. Drzewa o charakterze pomników przyrody	+			
3. Intensywność zadrzewienia			+			
4. Stan zdrowotny drzewostanu			+			
5. Znaczenie ekologiczne			+			
Wartości przyrodnicze ogółem		<u>3</u>				
Ogólna ocena obiektu		<u>9</u>				

Analizę sporządził:

Data:

18. IV - 78.

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych
- podać na odwrocie karty!

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO
AKADEMIA ROLNICZA W WARSZAWIE
INSTYTUT UŻYTKOWANIA LASU I INŻYNIERII LEŚNEJ

PARK W POLANÓWCE

Praca zbiorowa
wykonana pod kierunkiem Z. Laurowa

Rodzaj dokumentacji	Katalog parków woj. lubelskiego gmina Wilków, Lubelski tom	
Autorzy opracowania	Doc. dr Zbigniew Laurow, mgr inż. Maria Paschalis, mgr inż. Bolesław Porter, mgr inż. Zofia Łotocka	
Konsultanci	Prof. dr hab. Edward Kamiński	
Zleceniodawca	Urząd Wojewódzki w Lublinie Wydział Kultury i Sztuki Umowa z dnia 7 maja 1977 r.	
Rok opracowania	1977	
Miejsce przechowywania opracowania	Instytut Użytkowania Lasu i Inżynierii Leśnej SGGW-AR	Nr inw.

WARSZAWA 1977

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1256

1	<u>Adres</u>	Miejscowość (dzielnica, ulica, nr posesji) POLANÓWKA	Gmina Wilków	Województwo lubelskie
2	<u>Nazwa parku</u>	aktualna: nie ma	dawna: nieznana	
3	<u>Rodzaj parku i stan jego zachowania</u>	zachowany fragment zadrzewienia w najbliższym otoczeniu kaplicy		
4	<u>Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń</u>	Okolo 1743 r. wybudowano kaplicę i klasycystyczny pałac, ogród i stajnię. Majątek rozparcelowano w 1910 roku.		Autor: nieznany
5	<u>Powierzchnia parku</u>	Ogółem w ha 0,32	w tym wód w ha nie ma	Istniejące budynki 1) o wartościach zabytkowych: kaplica z 1743 roku
6	<u>Nr i data rejestru parku - ogrodu</u>	<u>Opinia Komisji Konserwat.</u>		2) inne: nie ma
7	<u>Użytkownicy obiektu</u>	Parafia kościoła w Wilkowie		
8	<u>Istniejące dokumentacje (data i autor)</u>	1) pomiar sytuacyjno-wysokościowy: nie ma		2) inwentaryzacja zieleni: nie ma
	3) studium historyczne: nie ma	4) założenia techniczno-ekonomiczne:		5) dokumentacje (branżowe, techniczne) i ekspertyzy:
9	<u>Przeprowadzone remonty</u>	Budynków -	Parku -	Metrykę sporządził dr inż. Piotr Paschalis Data czerwiec 1977

METRYCZKA PARKU - OGRODU

METODYKA BADAN

Badaniami objęto obszar zadrzewiony stanowiący otoczenie dawnych budynków dworskich i związanych z nim obiektów sakralnych; w zasadzie nie uwzględniono fragmentów powstałych po roku 1945.

Pierwszą czynnością w terenie było zebranie danych do metryczki parku, która opracowana została zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Kultury i Sztuki; metryczka umieszczona jest za stroną tytułową.

Przed przystąpieniem do analiz jakości technicznej drzew i krzewów oraz stanu parku, zebrano informacje związane z przeszłością obiektu. Taka kolejność prac ułatwiała późniejszą identyfikację stanu faktycznego z dawnym układem przestrzennym, a tym samym umożliwiała przeprowadzenie próby odczytania dawnych założeń kompozycji parku. Do analiz historycznych wykorzystano następujące materiały źródłowe:

1. Materiały Biura Badań i Dokumentacji Zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Sztuki w Lublinie.
2. Materiały Ośrodka Dokumentacji Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki.
3. Materiały Pracowni Konserwacji Zabytków.
4. Materiały Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.
5. Katalog Zabytków Sztuki.
6. Publikacje:
 - a/ G.Ciołek - Ogrody Polskie
 - b/ Plapis - Rejestr ogrodów /praca zbiorowa pod redakcją prof. Plapisa/
 - c/ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego
 - d/ Mapa kwatermistrzowska i katastralna.

W opracowaniu były również wykorzystane przekazy ustne, głównie ludności miejscowej zatrudnionej dawniej na terenie badanego obiektu.

Na podstawie wymienionych źródeł zwracano uwagę na ewolucję układu przestrzennego parku, obejmującą następujące dane:

- 1/ czas powstania
- 2/ kolejne etapy kształtowania parku
- 3/ czasokres nawarstwień stylowych
- 4/ kolejność przekształceń przestrzennych z uwzględnieniem relacji architektura - ogród
- 5/ charakterystyka roślinności występującej w parku w różnych jego okresach rozwojowych
- 6/ informacje o kolejnych właścicielach /użytkownikach/ i ich wpływie na przemiany w parku
- 7/ informacje o wydarzeniach i postaciach historycznych z jakimi park był związany.

Szczupłość dostępnych informacji historycznych nie pozwoliła jednak na pełne odtworzenie dawnych przemian parku.

Podstawą do charakterystyki istniejącego stanu parku był jego plan wykonany wcześniej przez instytucje geodezyjne. W czasie prowadzenia prac terenowych ekipa badawcza przeprowadziła konfrontację istniejącej sytuacji ze szczegółami uprzednio naniesionymi na plan. W przypadku stwierdzenia rozbieżności nanoszono nową sytuację ustalając jej lokalizację drogą szacunku /bez pomiarów geodezyjnych/. Plan został wykonany zgodnie z wymaganiami Instrukcji D-II Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii pt.: "Znaki umowne i zasady opisywania map inżynieryjno-gospodarczych", Warszawa 1970.

Głównym zadaniem opracowania i prac terenowych było przeanalizowanie jakości technicznej zespołów drzew i krzewów rosnących na terenie parku. W tym celu ustalono przede wszystkim wykaz drzew i krzewów zawierający liczebność poszczególnych gatunków lub rzadziej, tylko rodzaj. Liczebność osobników gatunku lub rodzaju występującego masowo podawano w przybliżeniu.

W zasadzie równolegle z ustaleniem liczebności osobników poszczególnych gatunków analizowano również jakość techniczną drzew i krzewów. Pod tym pojęciem rozumiano stopień uszkodzenia drzewa przez grzyby /zgnilizny, mursze, dziuple/ lub owady, uszkodzenia mechaniczne, wystąpienie suchoczubów, suchych gałęzi i konarów oraz wystąpienie osobników obumierających i ob-

umarłych. Ważną informacją, ściśle związaną z jakością techniczną, był wiek drzewa wskazujący możliwość dalszego utrzymania drzew i krzewów w składzie zadrzewienia parku oraz pierśnica i wysokość drzew.

Analiza jakości technicznej była prowadzona bardziej dokładnie dla drzew niż dla krzewów, a dla tych pierwszych - szczególną uwagę zwracano na drzewa o charakterze pomnikowym.

Analizy historyczne, charakterystyka istniejącego stanu parku oraz badania jakości technicznej zadrzewień były podstawą do przeanalizowania stopnia zachowania układu zabytkowego parku. Przy analizach przede wszystkim brano pod uwagę następujące elementy.

1. Istniejące fragmenty parku pochodzące z lat ubiegłych, z okresu założenia parku lub jego przebudowy dokonanej zgodnie z zasadami prowadzenia parków

2. Ślady elementów zabytkowych w parku

3. Zgodność granic obecnych z pierwotnymi

4. Stopień zachowania starych budynków zabytkowych

5. Budynki i inne urządzenia powstałe po roku 1945

6. Budynki zabytkowe rozebrane po 1945 roku

7. Stan ogrodzenia parku

8. Stopień zmian kompozycji parku po roku 1945 oraz zmian jego wielkości

Ważnym elementem opracowania jest krótka analiza wartości krajobrazowej parku. W tej części opracowania zwracano uwagę na jego rolę w zadrzewieniach okolicy i wkomponowanie w krajobraz.

Przy prowadzonych analizach wykorzystano również fotografię czarno-białą; jest ona ważnym elementem dokumentacyjnym obrazu stanu parku. Na poszczególnych zdjęciach przedstawiono najbardziej charakterystyczne fragmenty parku, zarówno mające charakter zabytkowy jak i późniejsze nawarstwienia obce pierwotnym założeniom kompozycyjnym.

Opracowanie zostało zakończone wnioskami dotyczącymi:

- a/ obecnej wartości zabytkowej parku,

- b/ koniecznych zmian stanu parku i występujących w nim urządzeń w celu przywrócenia pierwotnego, zabytkowego charakteru parku,

- c/ zakresu koniecznej renowacji parku,

- d/ zakresu ochrony kompozycji widokowej,
- e/ zakresu koniecznych prac w celu zapewnienia minimum bezpieczeństwa na terenie parku.

I. KRÓTKA ANALIZA HISTORYCZNA

Rezydencja w Polanówce została założona w 1743 r. przez Mariannę z Polanowskich Łabędzką /2/. W skład jej wchodził klasycystyczny pałac, ogród oraz stajnie, które projektował Henryk Marconi. W 1838 r. pałac wraz z pozostałymi budynkami został odnowiony przez Karola Łabędzkiego, prawnuka założycielki. W 1886 r. dobra składały się z folwarków Polanówka, Dobre i Kępa. Majątek rozparcelowano w 1910 r.

Do chwili obecnej, zachowała się jedynie ogrodowa kaplica Nawiedzenia Najświętszej Panny Marii. Zaraz po II wojnie światowej można było znaleźć ślady granic dawnego ogrodu /rzędy drzew/, fundamenty pałacu, kopiec pod altanę oraz zapadliny po sadzawkach /1/.

Kaplica, wybudowana również w 1743 r., ma kształt ośmioboku z dwoma portykami przy ryzalitach /pierwszy to przedsionek, drugi - zakrystia/ o jednolitym wnętrzu i kopułowym dachu /fot. 1/. Wyposażenie kaplicy wykonane jest z drewna wiązowego. W kaplicy znajduje się napis z 1838 r.:

"Ku czci Maryanny z Polanowskich Łabędzkiej - fundatorce w 1743, Karol Łabędzki - prawnuk i odnowiciel w 1838 r."
Obok kaplicy znajduje się grób Konstancji Niewiadomskiej z 1876 r. /fot. 2/.

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Obecny układ przestrzenny

Zachowany obecnie obiekt nie ma praktycznie charakteru parku. Jest to niewielki teren o powierzchni 0,32 ha otaczający

murowaną kaplicę ogrodową. Kaplica wraz z otoczeniem jest własnością parafii Wilków. Obiekt położony jest przy drodze prowadzącej z Wilkowa do Karczmisk /wschodnia granica/. Od strony północnej graniczy z drogą prowadzącą do wsi Polanówka, od strony południowej i zachodniej otaczają go grunty wsi Wilków. W części centralnej terenu znajduje się kaplica. Przed frontem kaplicy, w której odbywają się nabożeństwa, ustawione są amfiteatralnie drewniane ławki. Do kaplicy od strony północnej prowadzi alejka /fot. 3/, przy której ustawiona jest figura świętka. Przy wejściu do kaplicy, od strony południowej, znajduje się mogiła z postumentem na którym jest tablica z napisem:

" D. O.M.

Tu spoczywają zwłoki

śp. Konstancji Niewiadomskiej

28 marca 1876 r."

Cały teren otaczający kaplicę pokryty jest równomiernie młodym drzewostanem, składającym się głównie z odroślowego grochodrzewu i klonu jesionolistnego. Teren ogrodzony jest siatką, wejście stanowi metalowa brama.

2. Opis zespołów roślinnych

Na terenie obiektu rośnie 160 egzemplarzy robinii /Robinia pseudoacacia/ o przeciętnej średnicy 20-40 cm i 39 egzemplarzy klonu jesionolistnego /Acer negundo/ o średnicy 20-40 cm. Wiek drzew szacuje się na około 40 lat. Przeciętna wysokość drzewostanu wynosi 16-17 m. Stan zdrowotny drzew jest dobry.

3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

Zachowana kaplica ogrodowa jest jedynym elementem dawnego założenia pałacowo-parkowego. Obecnie nie odczytano żadnych innych śladów dawnego ogrodu. Na ogrodzonym terenie, ani w najbliższym jego sąsiedztwie nie znaleziono fundamentów pałacu, ani żadnych starych drzew pochodzących z dawnego parku.

4. Rola obiektu w krajobrazie

Drzewostan otaczający kaplicę o bardzo ładnej architekturze jest jedynym niewielkim skupiskiem zieleni wysokiej na tle otaczających pól. Podnosi to jego znaczenie zarówno z punktu widzenia krajobrazowego jak i ekologicznego.

III. WNIOSKI

Kaplica wraz z otaczającym ją drzewostanem w granicach parceli, jest wpisana do rejestru zabytków. Nr rejestru: kl.IV-7/82/71, dział A/543.

Użytkowanie terenu jest właściwe.

Proponuje się jedynie przeprowadzenie remontu samej kaplicy /w paru miejscach odpada i pęka tynk/, oraz uporządkowanie drzewostanu pod kierunkiem ogrodnika.

ŹRÓDŁA

1. Gerard Ciołek - Rejestr ogrodów zabytkowych województwa lubelskiego, Warszawa 1947-48.
2. Katalog zabytków sztuki w Polsce. t.VIII z. 13, Warszawa 1967
3. Stanisław Łoza - Słownik architektów i budowniczych w Polsce pracujących
4. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego

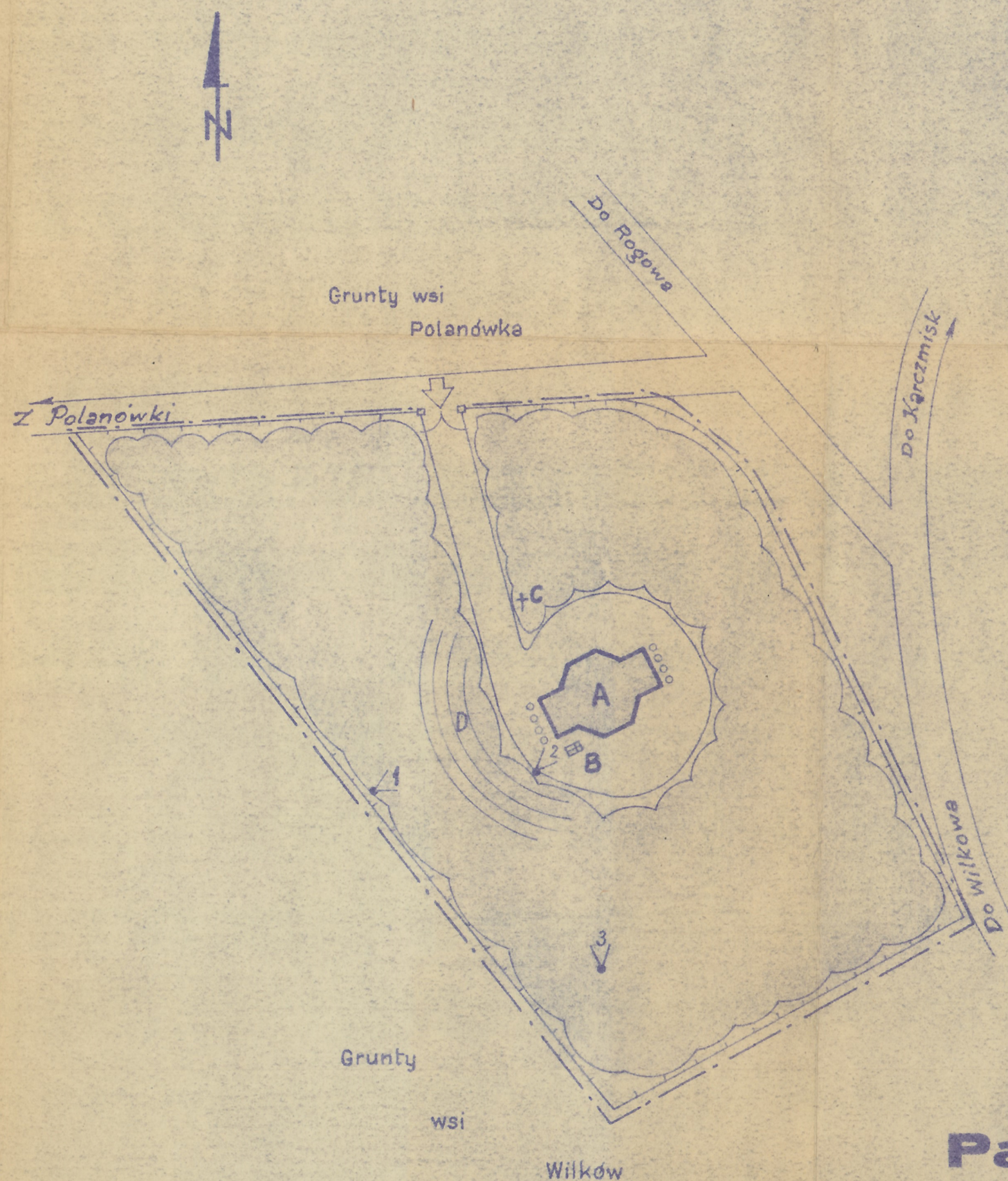
Fot. 1 Elewacja frontowa kaplicy
(P.Paschalis - czerwiec 1977)

Fot. 2 Grób Konstancji Niewiadomskiej
(P.Paschalis - czerwiec 1977)

Fot. 3 Alejka prowadząca do kaplicy
(P.Paschalis - czerwiec 1977)

LEGENDA:

A - KAPLICZKA

B - MOGIŁA

C - FIGURA ŚWIĘTEGO

D - DREWNIANE ŁAWKI

Park w Polanówce

Skala ~ 1:500

Wykonanie
Instytut Użytkowania Lasu
i Inżynierii Lesnej SGGW-AR
ul. Rakowiecka 26/30
02-528 Warszawa
Stan na dzień: czerwiec 1977 r.

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1256